

KRIEGERS LONDON-REJSE SOMMEREN 1848 OG HANS BERETNING OM SYSTEMSKIFTET I MARTS

AF

HOLGER HJELHOLT

I

I første halvdel af det 19. årh. blev pressen – jeg tænker her både på dagblade og småskrifter – en magt i samfundet, der ikke var at kimse ad. Trods de censurbestemmelser, som den endnu havde at døje, var den med til at forme en »offentlig mening«, hvis indflydelse mændene i regeringerne kunde have svært ved at unddrage sig. Det gælder herhjemme både, hvad det konstitutionelle og det nationalpolitiske spørgsmål angår.

En vis, lav vurdering af denne pressens magt findes udtrykt i et brev af 6. maj 1845 fra Rudolph Bielke til lensgreve F. M. Knuth.¹ Bielke, der stod de nationalliberale nær, var lige blevet legationssekretær i London hos den danske gesandt Frederik Ditlev Reventlow. Til Knuth så de nationalliberale hen som et muligt udenrigsministeremne. Det blev han, som bekendt, ved systemskiftet i marts 48.

Brevet drejede sig om betimeligheden af i engelsk presse at få optaget et modskrift, en protest mod de tyske »bagvaskelser« mod Danmark. Bielke advarer bestemt herimod, da sagen »udenfor Danmark er aldeles ligegyldig og ubetydelig«. Hvis aviserne, hedder det i et bilag til brevet (en koncept eller kopi til en skrivelse til Monrad), var »midler til at udbrede kundskab og sandhed«, vilde han nok tilråde det, men det forholdt sig aldeles modsat. »Hidtil har vore forhold undgået opmærksomheden. Ingen har bekymret sig derom. Følgen er at heller ingen vrangre anskuelse har udbredt sig«.

Af forkortelser er følgende brugt: D. Pol. Br. = Danske Politiske Breve fra 1830'erne og 1840'erne. Udgivet ... ved Povl Bagge og Povl Engelstoft. I-IV (1945–1958). – British Mediation = Holger Hjelholt: British Mediation in The Danish-German Conflict 1848–1850, I (1965). – Statsrådets Forhand. = Statsrådets Forhandlinger 1848–1863. Udgivet ... ved Harald Jørgensen. – U. M. = Udenrigsministeriet. – H. T. = Historisk Tidsskrift.

De anførte depecher samt skrivelser fra U. M. befinder sig i dettes arkiv i Rigsarkivet. – Breve til Fr. v. Pechlin er blandt dennes arkivalier på Hvidkilde, Fyn, breve til Krieger i dennes privatarkiv i Rigsarkivet.

¹ D. Pol. Br. III, s. 42 ff.

Efter revolutionerne i 1848 og Preussen-Tysklands krig mod Danmark til støtte for den slesvig-holstenske opstand hørte »sagen« naturligvis op med for England at være »aldeles ligegyldig og ubetydelig«. Palmerston påtog sig i april-maj mæglingshvervet mellem Danmark og Preussen.

Allerede den 8. april havde den preussiske gesandt i London, Bunsen, kunnet publicere – og overrække Palmerston – sit stridsskrift »Memoir on the Constitutional Rights of the Duchies of Schleswig and Holstein, the Right and the Duty of the German Confederation, and the Purport of the English Guarantee of 1720«. Det var i polemik mod dette, at Orla Lehmann under sit London-ophold i april fik – ved Bielkes mellemkomst – flere artikler optaget i »The Times« til oplysning om de danske synsmåder.²

Med Englands direkte indblanding i striden forekommer det naturligt, om Foreign Office har ønsket den og Bunsens påstande belyst af en engelsk retslærd. I sin maskinskrevne disputats fra 1969: »British Attitudes to the Schleswig-Holstein Question, 1848–50« formoder den unge amerikanske historiker *Shelton H. Short* også, at det er Foreign Office, der har henvendt sig til den retslærde Travers Twiss (f. 1809 i London) om udarbejdelsen af en sådan undersøgelse.³

Travers Twiss havde i årene 1842–47 været professor i Oxford. I 1850'erne var han en overgang professor i international ret ved King's College (London), derpå i civilret i Oxford. Han udgav senere arbejder om folkeret og udarbejdede i 1884 efter kong Leopolds opfordring en konstitution for fristaten Kongo.

Twiss' et par hundrede sider store arbejde udkom i sommeren 48; fortalen er dateret 1. juli. Det har titlen: »On The Relations of the Duchies of Schleswig and Holstein to the Crown of Denmark and the Germanic Confederation, and on the Treaty-Engagements of the Great European Powers in Reference thereto«. I fortalen takker han Bunsen for meddelelse om tyske værker i spørgsmålet (bl. a. Samwers »Staatserbfolge«) og Banks, den tyske forbundsforsamlings udsending i London, for oplysninger samt sidst Bielke »for the facilities which he has offered him of consulting original state papers, and for copies of several treaties hitherto not published, and of which extracts will be found in the Appendix«.

Bortset fra nogle ombytninger indenfor den danske og den svenske

² *British Mediation*. I, s. 89 f.

³ Short disputerede ved Edinburgh Universitet; kopi af disputatsen findes i Kgl. Bibl. Sml. H. T. 12. r. IV, s. 663. En passant nævner jeg, at jeg havde foreslået ham emnet for undersøgelsen. – Short har intet om Twiss' forbindelse med Krieger og Pechlin. Jfr. tillægget ndfr. s. 230.

⁴ Bogen er anmeldt i »Fædrelandet« 1/8.

kongerække indeholder arbejdet, så vidt skønnes, ingen urigtigheder. Skønt det stort set giver de danske synsmåder ret, således m. h. t. begivenhederne 1721, er Twiss' afstandstagen fra Bunsen formuleret i høflige vendinger som f. eks. (s. 66): »This distinction seems to have escaped the attention of the Chevalier Bunsen etc.« eller (s. 113): »It is with considerable diffidence that an English writer should venture to differ from the Chevalier Bunsen ... but ...«. Formen er altså noget forskellig fra den i Bunsens og Orla Lehmanns polemik anvendte.

Blandt de danske fremstillinger, som Twiss citerer i sit værk, er der flere, som lige var udkommet, og nogle, som Twiss først har fået kendskab til under værkets trykning. Det hedder s. 51 anm.: Medens disse sider befinder sig i trykken, har jeg fået leveret en tysk oversættelse af professor I. E. Larsens »Om samforleningsinstituttet«. ⁵ Larsens arbejde kom i 1. hæfte af de »Antislesvigholstenske Fragmenter«, der udgaves af Københavns Universitet ved professor A. F. Krieger.

Det er sandsynligt, at det er Krieger, der har skaffet Twiss det omtalte arbejde i hænde.

Krieger (f. 1817) var i midten af 40'erne udnævnt til professor ved universitetet. Han var hurtigt blevet et indflydelsesrigt medlem af de liberale og nationale kredse, og hans redaktionsvirksomhed ved skrift-rækken »Antislesvigholstenske Fragmenter« gav ham en førsteplads blandt dem, der viste slesvig-holstenernes »vrangte anskuelser« vinter-vejen.

Få dage efter revolutionens udbrud rejste Krieger til Stockholm for at få sine skandinavisk-sindede venner til at virke for Sverrigs støtte til Danmark. Det hedder i et privatbrev (fra D. F. Eschricht) fra 12. april: »Til Stockholm er alt for 14 dage sendt vor meget talentfulde, eller rettere højt begavede unge professor juris Krieger – ministeriet veed udmærket at disponere over landets kræfter ...«. ⁶ Noget officielt hverv havde Krieger dog ikke. Men at rejsen var foretaget i forståelse med grev Knuth, tør sluttes af, at udenrigsministeriet senere bevilger ham 200 rbd. til hjælp til den foretagne rejse. ⁷

Nærmere oplysninger om Kriegers Stockholms-ophold foreligger vistnok ikke. ⁸ Åke Holmberg kan dog meddele, at han den 6. april deltog i en sammenkomst af »Stockholms reformvenner«. Jeg kan hertil føje, at han ved hjemrejsen omkring midten af april medtog et svensk infan-

⁵ Oversættelsen avetteres til salg i »Berlingske« 16/6; men mon ikke det »revisionsaftryk« af afhandlingen, som Krieger nævner i sit brev 13. juni til Pechlin (se nedenfor), gælder oversættelsen.

⁶ D. Pol. Br. IV, s. 183.

⁷ U. M. Kgl. res. 24/5 48.

⁸ Se herom Åke Holmberg: Skandinavismen i Sverige vid 1800-talets mitt (1843–1863). Ekskurs, s. 406 ff.

terigevær som prøve, da der var tale om at købe svenske geværer til brug for soldater eller frivillige. De danske militære frarådede imidlertid købet.⁹

Et noget lignende, halvofficielt hverv som Stockholmsrejsen overdroges omkr. 1. juni Krieger, da det bestemtes, han skulde tage til London. Den 4. juni udstedtes pas for ham dertil.¹⁰

I depeche af 4.-5. juni til Reventlow skriver Knuth, at forhåbentlig er depecheseekretær Reedtz, som han noget før havde sendt til Reventlows støtte, nu i London, hvortil også vor forbundsgesandt Fr. v. Pechlin noget tidligere [26. maj] må være kommet fra Frankfurt.¹¹ Men, fortsætter Knuth, til yderligere hjælp i forsvaret for Danmarks interesser sender han nu overbringeren af denne depeche, professor Krieger. Han regner med, at denne vil være Reventlow velkommen og finde en gunstig modtagelse hos ham på grund af sine fremragende kundskaber og personlige kvaliteter. Den 11. ankom Krieger til London.¹²

Som ovenfor nævnt, tror jeg, at det er Krieger, der har skaffet Twiss den tyske oversættelse af Larsens arbejde. I Twiss' skrift, s. 76 anm. anføres, at lensbrevet 1582 ikke findes hos Falck, men citeres af Krieger i dennes danske pjece »Det augustenburgske Oprør i Rendsborg og det preussisk-tyske Overfald« (= Antislesvigholstenske Fragmenter, 4. hefte. 17. maj 1848), og s. 155, at af Kriegers pjece findes nu en tysk oversættelse. I anm. til s. 126 omtales Grimur Thomsens nyligt publicerede arbejde om de franske og engelske garantier. Det er formodentlig alle oplysninger, fremkomne efter Kriegers ankomst til London.

Når Hother Hage i sit brev af 22. juli til Krieger omtaler »det skrift [Travers Twiss'], hvori De har væsentlig andel«, stammer denne karakteristik formentlig fra Krieger selv. Den følgende dag skrev Grimur Thomsen til Krieger, at Twiss' bog »meget glæder os alle, og hvori vi genkender Jacobs røst, skønt hånden er Essaus«.

Foruden til Krieger og Bielke står Twiss sikkert også i gæld til Pechlin for drøftelser vedrørende hans bogs indhold; jeg tænker særligt på omtalen af begivenhederne 1721. Det ses af Pechlins erindringer, at han fra London-opholdet anså sig stå i venskabsforhold til Twiss. Bielke skriver den 27. juli til Pechlin, at forhåbentlig har han fået den ham af Twiss skænkede bog.¹³ Og i et senere brev (26. sept.) nævner Bielke, at

⁹ U. M. Manualprtk. 1848, nr. 956 og 957. – Departementalreg. 1848, nr. 136. Skr. 20/4 til Bille.

¹⁰ U. M. Departementalreg. 1848. – Statsrådets Forhandl. I, s. 316 f. – Som hjælp til rejsen bevilgedes der ham 400 rbd. U. M. Manualprtk. 1848, nr. 1702. Om udbetalingen til hans moder se Grimur Thomsens brev 23/7.

¹¹ U. M. Geh. Reg. 1848, juni, nr. 5.

¹² Reventlows dep. 13/6, nr. 47.

¹³ Pechlins arkiv.

Pechlins rosende udtalelser om bogen [til Twiss] har glædet denne meget.¹⁴

I dette brev findes et yderligere bevis på samarbejde mellem Twiss og Krieger. »Vor lille ven Twiss«, hedder det, »er nu blevet politiker de coeur & d'âme; De vil finde en afhandling af ham og Krieger [de to sidste ord tilføjet over linjen] i det næste Quarterly Review . . .«, som vil blive fortsat i det følgende hæfte.

Den første artikel har overskriften »Germanic States« og ender med indsættelsen af ærkehertug Johan som tysk rigsforstander: »The curtain may here be allowed to drop . . . We propose, however, to resume the subject in our next number«. Den bærer intet forfatternavn og indeholder intet om den dansk-tyske strid, men blandt de mange bøger, der ved artiklens begyndelse anføres som kilder, nævnes Bunsens og Twiss' egen.

Efter at Krieger den 9. sept. havde forladt England, viser flere breve til ham fra Twiss, hvordan denne søgte oplysninger hos ham som grundlag for sin følgende publicistiske virksomhed.¹⁵ »Fortsættelsen«, om den nu kan kaldes sådan, kom i december-hæftet med overskriften »Austria and Germany«,¹⁶ og først efter en længere omtale af Østrigs forhold genknyttedes tråden eller hæves det forhæng, der var gået ned i det forrige bind. Der er ikke mange bemærkninger om den tyske aggression mod Danmark, men den stemples dog med udtryk som a false step, intrusions across the Eider, et korstog i nationalismens navn »against a neighbouring independent State, whose historical nationality is in the main Scandinavian«.

Vi lader imidlertid her forhænget gå ned for den Twiss-Kriegerske forbindelse – dog ikke tættere, end at vi skimter, at den fortsattes, genoplivedes under Kriegers deltagelse i London-kongressen 1864 og senere fandt udtryk i samarbejde om retsforhold (vekselloven).

I København forventede Kriegers nationalliberale meningsfæller afgjort en mindre videnskabelig, mere agitatorisk virksomhed i London som støtte for Danmark i den standende strid – artikler i »The Times« à la Lehmanns i april.

Lehmann sendte den 13. juni en sådan opfordring til Krieger. Brevet er dateret »Nordsøen, ombord Amsterdam«,¹⁷ da Lehmann befandt sig på vej til Frankrig for at hente sin hustru, som han ved revolutionernes udbrud efterlod i Italien for at ile hjem og her virke med til et systemskifte.¹⁸

¹⁴ Smst.

¹⁵ Efter meddelelse fra National Register of Archives, London, synes Twiss' privatarkiv ikke bevaret.

¹⁶ The Quarterly Review. Vol. 84, s. 185 ff.

¹⁷ Med samme dampskib »Amsterdam«, der gik mellem Le Havre de Grâce og St. Petersburg, vendte Lehmann 10/7 tilbage til København. »Berlingske« 10/7.

¹⁸ Sml. H. T. 12. r. I, s. 610.

I Orla Lehmanns »Efterladte Skrifter«, II, s. 376 anføres urigtigt, at Frankrigs-rejsen fandt sted efter afslutningen af våbenstilstanden mellem Danmark og Tyskland. Endvidere siges, rejsen var rent privat, men at han dog ønskede at gøre »lidt politisk nytte«, da den danske gesandt, grev Ludvig Moltke »åbenbart ikke var valgt til denne post med den nuværende situation for øje«. — Lehmann tænker jo på revolutionen, men hvor ustabil karakter denne havde viste sig i disse måneder; 23.—24. juni udbrød proletariatets revolution — og fulgte general Cavaignacs undertrykkelse af den.

Bemærkningen om Moltkes »uegnetthed til situationen« kastes der et særligt lys over derved, at grev Knuth omkring 1. juni foreslog Moltke at bytte Paris med St. Petersborg for at skaffe Lehmann Moltkes plads i Paris.¹⁹ Moltke, der var svoger til Bardenfleth og havde været nævnt som eventuel udenrigsminister i martsdagene, reagerede på forslaget i temmelig kraftige vendinger. I en efterskrift til det pågældende svar udtales, at han jo dog bør underkaste sig den afgørelse, Knuth »måtte finde uundgåelig nødvendig«.

Inden denne officielle skrivelse må Moltke have beklaget sig privat til svogeren. Thi den 11. juni meddelte Knuth ham, at efter hans brev til Bardenfleth var »den tidligere plan om minister Lehmanns ansættelse i Paris af ham selv aldeles opgivet«, og Lehmann var nu rejst til Marseille i privat øjemed.²⁰

I Lehmanns nævnte brev af 13. juni til Krieger skriver han om sin politiske fremtid, at enten vil han leve og dø på oppositionens bænke eller indtræde i et parlamentarisk ministerium. »En attente skulle jeg til Paris, men da fru Moltke ikke kan tåle climaet i Petersborg bliver deraf intet, hvormed jeg i grunden er ret fornøjet . . .«. Han giver derpå en skildring af den politiske stilling som »stof til nogle lignende artikler i Times, som imidlertid må indrettes så fint, at de ikke har mindste lugt af dansk oprindelse«. »Det bør siges England, at dersom det tåler, at den gl. laps [Palmerston] holder os for nar, er det en større skændsel end 1807«.

Det fremgår af et brev fra Knuth 5. juli til Krieger, at denne, ret naturligt, forholdsvis kort efter sin ankomst til London har skrevet til ham om sin opfattelse af den politiske stilling.²¹ Til Kriegers udtalelse, at det har vakt forundring og beklagelse, at Danmark ikke har gjort tilstrækkelig brug af sit blokadevåben, bemærker Knuth skeptisk, om det er indflydelsesrige personer, der udtaler sådant. Ved de danske indrømmelser under fredsforhandlingerne i London om graden for Slesvigs »selvstændighed« er man, hævder Knuth, »dog ikke bestemt afveget fra

¹⁹ Moltkes depeche 8/6.

²⁰ U. M. Gehejmereg. 1848, 11. juni.

²¹ Kriegers brev har jeg ikke påtruffet.

det i begyndelsen opstillede grundlag«. Afvigelsen finder sted i, hvad der er antydet om Slesvigs deling, men »det vil man modsætte sig så længe man kan«.

Få dage før Knuths brev var Danmark og Preussen ved forhandlinger i Malmø under svensk mægling blevet enige om en tre-måneders våbenstilstand (2. juli). Dens bestemmelser kom imidlertid aldrig til udførelse, da den preussiske general Wrangel, der optrådte som en anden Wallenstein, nægtede at anerkende den – og hans regering undlod at afskedige ham.

Nu gælder det om, skrev Grimur Thomsen 23. juli til Krieger, at England opfatter Preussens færd som en »affront«. Skriv herom en artikel i »Times«. »Se nu at muntre Palmerston, »Times«, Twiss og Underhuset for at tage sig af os«. – Som vi nedenfor skal se, kom der i »The Times« den af Grimur Thomsen ønskede artikel om Preussens færd – men ikke skrevet af Krieger.

Det skal endnu nævnes, at professor Flor den 6. juli havde sendt Krieger en adresse fra nordslesvigske stænderdeputerede til den danske regering: »Jeg håber, at De tager Dem af det og gør, hvad De kan, for at man i England får at vide, at *slesvigerne selv* ikke vil fra Danmark og ind i det tyske forbund«. Samtidig sendtes ham eksemplarer af det 6. hæfte af de Antislesvigholstenske Fragmenter.²²

Krieger sad ikke inde med nogen tyrkertro på dagbladsartiklers slagkraft. Hans temperament var meget uligt Lehmanns. Den 8. aug. sendte han denne et længere brev og udtrykte tvivl om, at »Pressens færd« vakte enorm indignation hos Palmerston. Dennes hovedtanke var, mente han, »fred og fred og fred«, hvorfor han endnu lovede våbenstilstandens afslutning, hvad alle diplomaterne lod, som de troede på. Under sådanne omstændigheder var det usandsynligt, »at stærke avisartikler kunne udrette store ting på en rhinoceros«, selv om aviserne vilde optage sådanne. Dette vilde heller ikke uden videre være tilfældet, hvad Krieger, skriver han, i grunden ikke engang kunde ønske, »thi selvstændighed er den første betingelse for indflydelse.«

Kriegers følgende betragtninger over »en vis koldsindighed« i den engelske karakter, som man nødtes at tage hensyn til, vilde man udrette noget, har næppe fundet genklang hos Lehmann. Krieger henviser til fremstillingsformen i Travers Twiss' bog, og at denne selv mener, at hvis han ikke havde holdt sig til »sin rolige, engelske vej«, vilde han aldrig have opnået, hvad dog nu var vundet, at Palmerston havde sendt han bog til alle[?] engelske legationer.

I brevets afslutning nævner Krieger, at han på en måde stadigt har ligget på rejse hjem. Han bliver dog for at se, »om stilstand og under-

²² Det indeholdt Chr. Paulsens artikel »Om Slesvigs indre Forbindelse med Danmark« og en række aktstykker om hertugdømmernes lensforhold.

handlinger gå frem eller krigens terninger skulle kastes påny«. Hans politiske programs motto er brevets tre sidste ord: Liberté – Ordre – Justice.

Et par dage senere (10. aug.?) skriver han til professor N. L. Westergaard, at »de almindelige forholds usikkerhed gør også mit opholds varighed usikkert. Det kunde hænde, at jeg blev her længere end næstnæste uge [20.–26. aug.], da jeg helst vilde rejse ...«. ²³ Han anmoder Westergaard levere en klar geografisk ethnografisk skildring, navnlig af de slaviske stammers forhold. Mon det ikke har været tænkt til brug for Twiss-afhandlingen i *Quarterly Review*?

Krieger blev længere hjemmefra end her i brevet nævnt. Formodentlig på baggrund af Frankrigs mere aktive optræden i den dansk-tyske strid foretog han sidst i august en rejse til Paris. Grev Moltke præsenterede ham om aftenen den 29. for general Cavaignac som en mand, der til fulde havde studeret alt, som angik hertugdømmerne. ²⁴ Det fik generalen til at bemærke, at han var dybt overbevist om den danske sags retfærdighed: Men skulde grev Moltke skønne, at han vaklede, så send mig blot Krieger for at bringe mig tilbage på den rette vej!

Paris-opholdet varede en uges tid. Den 9. sept. var han igen i London, og hjemrejsen skete enten den eller den følgende dag; han medtog depeche fra Reventlow af den 9. ²⁵ Da var en ny våbenstilstand indgået den 26. aug. i Malmø mellem Danmark og Preussen. På dennes skæbne skal jeg ikke her komme ind. ²⁶

I et brev af 8. sept. siger brevskriveren, birkedommer P. M. Brun, at nu sidder Krieger i London og »skriver Times«. ²⁷ Som ovenfor set, havde han også fået kraftige opfordringer fra meningsfæller til at bruge »Times« som talerør for Danmarks sag.

Men, som det fremgår af Kriegers brev til Lehmann, satte han selv et spørgsmålstejn ved, om det vilde lade sig bruge. Ved min ganske vist lidt flygtige gennemgang af »The Times« for det tidsrum, hvor Krieger var i London, har jeg ikke truffet på artikler, som med sikkerhed kan tilskrives Krieger. Hertil kan man jo bemærke, at Lehmann havde tilrådet ham at indrette dem »så fint, at de ikke har mindste lugt af dansk oprindelse«.

Bladets ledende artikler tager adskillige gange afstand fra Tysklands aggression mod Danmark; men har Krieger haft indflydelse på disse? Den 5. juli betones således Danmarks ønske om en fredelig ordning af striden; det fremkaldte et modindlæg fra Bunsen (*Vindex Germanicus*),

²³ Kgl. Bibl. Add. 582, 4°.

²⁴ Moltkes dep. 30/8.

²⁵ Reventlows dep. 9/9, nr. 76. – Brev fra Bielke 8/9, ved dep.

²⁶ Sml. H. T. 11. r. VI, s. 1 ff.

²⁷ D. Pol. Br. IV, s. 287.

der optoges dagen efter. I en artikel af 31. om Tyskland og dets enhedsdrøm opfordres tyskerne til at betænke, at aggressionen mod Danmark set som varsel om det nye riges fremtidige politik »was sufficient to excite a reasonable uneasiness in the minds of close observers. The passage of the Eyder supplied most unpromising auspices for the inauguration of German unity«.

Man støder i disse måneder på adskillige mindre artikler, hvis forfatter anføres som »our Danish Correspondent«, og som dateres fra København 6–8 dage før det nr. af bladet, hvori de optages. Disse artikler er vistnok alle skrevne af legationssekretæren Rud. Bielke.

Den 1. aug. sendte Bielke grev Knuth et længere brev, idet denne havde opfordret ham til at genoptage deres ved ministerudnævnelser afbrudte fortrolige korrespondance.²⁸ »Deres venlige ytringer om min virksomhed har været mig meget kærkomne«, skriver han; »vi har jo alt i nogen tid arbejdet i samme retning med hinanden«. Han omtaler derefter en artikel i »Morning Post«, og at et brev til Times ikke fandt plads, men at han i dag fik et andet ind. »Jeg føler nødvendigheden af at virke på, hvad der er tilbage af æresfølelse i Preussen, er det i grunden ikkun forfængelighed, hos kongen er vist intet at bygge på«.

Brevet i »Times«, »Denmark & the Duchies«, angives at stamme fra »our Danish Correspondent, Copenhagen, July 25«. Det handler om general Wrangels ovennævnte nægtelse af at efterkomme bestemmelserne i den af hans regering indgæede våbenstilstand. Bielkes appel til »æresfølelsen« udtrykkes på følgende vis: »We still hope that the Prussian people have so much feeling for their former power left – that they still possess sense enough of what they owe to their historical name & fame . . .«.

2

Det er tidligere meddelt, at den danske forbundsgesandt Fr. v. Pechlin ankom til London den 26. maj. Han rejste i selskab med Reedtz tilbage til København den 15. juni. Krieger indfandt sig i London den 11. juni. Der er altså 4–5 dage, i løbet af hvilke disse to repræsentanter for vidt forskellige anskuelse kan have truffet hinanden, i så fald rimeligvis hos den danske gesandt. Pechlin, monarkist, antikonstitutionel, tilhænger af forbindelsen med Tyskland, Krieger konstitutionel- og skandinaviskindet.

Nogen omtale af et samvær i London mellem de to mænd har jeg ikke fundet. Men der foreligger et direkte bevis på et sådant i et længere brev fra Krieger til Pechlin. Brevet er kun dateret tirsdag, men indholdet viser, det må være skrevet i London, d. v. s. den 13. juni.

²⁸ Brevet er vedlagt Reventlows dep. 1/8, nr. 62.

Pechlin er vel i samtalens løb kommet ind på systemskiftet i marts og har vel også nok udtalt sin uenighed med dette. Det fik Krieger til at sende Pechlin den længere redegørelse om begivenhederne i København den 20.-24. marts, som nedenfor gengives in extenso, bogstavret, dog med å for aa og nugældende brug af store og små bogstaver. De i Historisk Tidsskrift 3. r. VI, s. 105 ff. (1867-69) meddelte oplysninger om martsdagene er, som det vil ses, en hel del udførligere; egentlig nye enkeltheder finder man ikke i Kriegers skildring. Dennes oplysning om, at hovedmanden for den påtænkte midlertidige tre-mands-kommission, P. G. Bang, om morgenen den 22. talte med Krieger hos Schouw, bekræftes i Bangs brev af 9. juni (anf. st., s. 130). En særlig interesse forekommer Kriegers vurdering af de nationale ledes holdning til tre-mands-projektet mig at have, såvel som hans udtalelser om Francke og Plessen [Carl Scheel-Plessen].

Tirsdag morgen.

Hoistærede hr. baron!

Igår aftes randsagede jeg skarpt min erindring med hensyn til begivenhedernes gang i slutningen af marts d. å. Jeg har vel ikke de danske tidender ved hånden, hvorefter jeg ved hjælp af min personlige medleven i de kbhvske forhold kunde stille ethvert led i sit sande lys, men jeg har overbevist mig om, at den tvivl, som Deres Excellence vil have mærket hos mig, om det var efterretningen om Rendsborgs overrumpling, der bragte de 3 commissærer til at træde tilbage, var grundet, men at forskjellen kun er den, at oprøret endnu ikke var lagt for dagen ved en så håndgribelig *voldshandling*, under en så særegen *svigagtig* form.

Gangen i begivenhederne var nemlig denne. Mandag morgen, 20de marts kom efterretningerne til Kbhvn om beslutningerne i Rendsborg 18de marts. Da var de gamle partifordrings virkeliggjørelse fordret på den måde, som er notorisk. Da først vedtog om eftermiddagen borgerrepræsentanterne at andrage på udnævnelse af et ministerium, der kunde hævde kronens ret og ære. Om aftenen vedtoges i et stort meeting resolutioner i antislesvigholstensk retning. *Om morgenen* (d. 21.) var statsrådssamling, og ministeriet opløste sig. Magistraten sluttede sig til borgerrepræsentantskabet; vi havde audients in plene kl. 12 omtrent. Bardenfleth alene var hos kongen. Kongen svarede os, at ministeriet alt var opløst. Nu skulde det nye dannes af Bardenfleth. I de lange forhandlinger, der fandt sted, uden afbrydelse fra audientsens ophør, hele dagen og hele natten 21.-22. igjennem, vil jeg ikke gaa ind; dersom detaillerne engang blive mere bekjendte, vil man udentvivl forbauses over den noblesse, som blev udvist fra flere af de nuværende ministres side. Et endeligt resultat var ikke vundet *onsdag morgen*. Spørgsmålet var, om Monrad, Tscherning, Lehmann, Hvidt, Clausen, Schouw o. s. v.

vilde træde tilbage i 3 dage, og lade 3 mænd, Bardenfleth, Plessen og hvis jeg ikke feiler meget P. G. Bang, få aldeles klar oplysning om forholdene i hertugdømmerne. Da Francke havde været med hidtil, vil det ikke undre den, der kjender denne mand, at meget, som vi andre vidste, aldeles dristig blev benegtet («auf Ehre» pleier at være den form, hvori Francke benegter det sande). *Onsdag morgen*, den 22de, var det, at jeg talte med P. G. Bang hos Schouw, hvor han fik det forlangte til-sagn at der ingen indsigelser gjordes mod dette provisoriske tremands-råd, og en time efter siger P. G. Bang på Christiansborg slot, at *nu*, da efterretningerne med dampskibet, der bragte deputationen fra hertugdømmerne (hvoriblandt Olshausen, hvis tale ikke vil blive glemt i Danmark), vare af aldeles revolutionær karakter, dristede de tre mænd sig ikke til den kortvarige ledelse af forretningerne; de trak sig tilbage. Nu begyndte *atter forhandlingerne om et endeligt ministeriums dannelse*; det holdt hårdt; det lykkedes endelig. (Om Plessens færd vil jeg ikke tale). Omsider den 24de fik den slesvig-holstenske deputation det bekjendte svar. Samme dag, fredagen, var det, at prindsen overrumplede Rendsborg, hvor naturligviis alt var forberedt. Prindsen tog den beslutning, da oberst Fabricius havde fra Kbhvn bragt efterretningen om det gamle ministeriums skjæbne, videre kunde Fabricius naturligviis ikke vide dengang han sneg sig bort fra Kbhvn.

Deres Excellence ville i disse linier see et beviis på mit ønske aldrig at føre løs tale.

Da det vilde være mig kjært om muligt at høre Deres mening om det augustenburgske renunciationsdokument²⁹ og om Larsens udvikling af samforleningsinstituttet, tillader jeg mig at lade følge en gjenpart af renunciationen og et revisionsaftryk af afhandlingen. Måske kunde det interessere Dem at kaste et blik i medfølgende særskilte aftryk af et lille arbejde om garantierne.

Ærbødigst
A. F. Krieger

Så vidt ses, har Pechlin ikke svaret på Kriegers brev; han forlod, som sagt, England to dage efter. Han kan heller ikke have husket Kriegers nøgterne redegørelse for martsdagene, da han i 1860–61 nedskrev sine erindringer og nåede til den slesvig-holstenske revolution. Svarende til den herom opståede myte som en »Erhebung« henlægger Pechlin det danske ministerskifte til »de første martsdage«, hvorpå følger skildringen af, hvad slesvigholstenerne foretog sig. Efter alle solemærker at dømme vil myten have bestand til dages ende.

²⁹ Formentlig dokumentet ved Louise Augustas giftermål 1786. Sml. Kr. Erslev: Augustenborgernes Arvekrav (1915), s. 161 f. Erslevs udtalelse om P. Hjort som ivrig modstander af deres arvekrav er jo urigtig.

T I L L Æ G

Herom synes der dog ikke i Foreign Office's officielle akter at foreligge noget vidnesbyrd, har min kollega i Public Record Office, dr. *Daphne Gifford*, som jeg har grund til at takke for velvillig bistand nu som tidligere, meddelt mig. Men da Travers Twiss' bog var udkommet, skaffede F. O. sig den 17. juli en del eksemplarer.¹ Den 25. sendtes sådanne til i hvert fald de engelske gesandter i Frankrig, Rusland og Sverrig.² I den ligelydende skrivelse hedder det, at bogen fremsendes til vedkommendes information, og at den indeholder dr. Twiss' »views and opinions upon the subject of the Schleswig-Holstein question«; men det føjes forsigtigt til, at disse »views and opinions Her Majesty's Government do not pledge themselves to adopt«. Skrivelsen afgik hverken til Englands repræsentant i Berlin eller i Frankfurt.

S U M M A R Y

After the outbreak of the Schleswig-Holstein revolution in March 1848 and Prussia's and the Germanic Confederation's making war on Denmark in favour of the revolutionaries, Denmark naturally had to look round for help in the very unequal combat. As a result of the tidings from Holstein about the revolutionary demands a new Danish government had been formed of which the majority was held by the national-liberal party. The friends and fellow-partisans of this party were not to be found in the autocratic ruled Russia – whose help should prove so useful for Denmark – but in Scandinavia and in the admired Great Britain as well as in the radical France.

In my brief article no mention has been made of the Danish government's official remonstrances to the friendly Powers. I only state the endeavours during the spring and summer of 1848 of a prominent member of the national party the young Danish professor *A. F. Krieger* (1817–1893) in order to influence the public opinion in Sweden and England in favour of the Danish views concerning the questions in dispute. These intricate questions had been object of his studies.

Krieger's journey to Stockholm about the 1st April was of no long duration, and we know very little about it. He had no official commission but obtained the Foreign Office's support for the journey.

However, in the beginning of June Krieger was sent to London in order to assist the Danish envoy who had to negotiate with the German envoy, Busen, by mediation of Palmerston. Krieger stayed in London all through the summer, and only returned to Copenhagen – after a brief excursion to Paris – in September.

¹ F.O. 802/236. General Printed Books, s. 21.

² F.O. 27/799: nr. 302. – 65/345: nr. 188. – 73/225: nr. 22.

Immediately on his arrival to London Krieger must have got into touch with the British professor *Travers Twiss*, who was occupied with studying the details of the Schleswig-Holstein question. I have not been able to decide whether these studies were due to his own initiative or the impulse of other people. Twiss received great help with his studies from the Danish chargé d'affaires, Henrik Bielke, however, he also consulted Bunsen. The results of his studies were published in his book "On Relations of the Duchies of Schleswig and Holstein to the Crown of Denmark and the Germanic Confederation, and the Treaty-Engagements of the Great European Powers in Reference thereto".

In my article I have tried to show the influence Krieger to some degree may have had on Twiss' statements. His book, on the whole favourable to the Danish views, was edited in July, and the Foreign Office sent copies to some of its envoys stating, however, that it did not pledge itself to adopt these views.

There can also be traced a connexion between Krieger and Twiss in two anonymous articles in the *Quarterly Review* from that period.

In Copenhagen Krieger's friends and fellows of the national-liberal party expected him by means of articles in "The Times" to stir the public opinion in Britain in favour of active British help to Denmark. However, I have not been able to find articles in "The Times" during the months in question which could be ascribed to Krieger's pen. On the other hand it is evident that some short notices in the paper, titled "Our Danish Correspondent, Copenhagen"[!] have been written by Bielke.

Approximately two weeks before Krieger's arrival to London the Danish envoy to the Germanic Confederation, *Pechlin*, visited London on his way back to Copenhagen. Travers Twiss had also been acquainted with Pechlin whose political opinions were directly adverse to Krieger's. Pechlin was conservative, and wished that the German influence on the Danish government at least should not be diminished.

Pechlin left London in the middle of June. On the 12th of that month he and Krieger met, probably at the Danish envoy's house. They must have discussed the new Danish ministry formed in March on which their opinions differed very much. In fact, the following day Krieger sent a long letter to Pechlin explaining the circumstances that had made this change necessary. The letter is printed in extenso as a supplement to the information given in *Historisk Tidsskrift* 3. r. VI, p. 105 ff. (1867-69).

T I L L Æ G

Herom synes der dog ikke i Foreign Office's officielle akter at foreligge noget vidnesbyrd, har min kollega i Public Record Office, dr. *Daphne Gifford*, som jeg har grund til at takke for velvillig bistand nu som tidligere, meddelt mig. Men da Travers Twiss' bog var udkommet, skaffede F. O. sig den 17. juli en del eksemplarer.¹ Den 25. sendtes sådanne til i hvert fald de engelske gesandter i Frankrig, Rusland og Sverrig.² I den ligelydende skrivelse hedder det, at bogen fremsendes til vedkommendes information, og at den indeholder dr. Twiss' »views and opinions upon the subject of the Schleswig-Holstein question«; men det føjes forsigtigt til, at disse »views and opinions Her Majesty's Government do not pledge themselves to adopt«. Skrivelsen afgik hverken til Englands repræsentant i Berlin eller i Frankfurt.

S U M M A R Y

After the outbreak of the Schleswig-Holstein revolution in March 1848 and Prussia's and the Germanic Confederation's making war on Denmark in favour of the revolutionaries, Denmark naturally had to look round for help in the very unequal combat. As a result of the tidings from Holstein about the revolutionary demands a new Danish government had been formed of which the majority was held by the national-liberal party. The friends and fellow-partisans of this party were not to be found in the autocratic ruled Russia – whose help should prove so useful for Denmark – but in Scandinavia and in the admired Great Britain as well as in the radical France.

In my brief article no mention has been made of the Danish government's official remonstrances to the friendly Powers. I only state the endeavours during the spring and summer of 1848 of a prominent member of the national party the young Danish professor *A. F. Krieger* (1817–1893) in order to influence the public opinion in Sweden and England in favour of the Danish views concerning the questions in dispute. These intricate questions had been object of his studies.

Krieger's journey to Stockholm about the 1st April was of no long duration, and we know very little about it. He had no official commission but obtained the Foreign Office's support for the journey.

However, in the beginning of June Krieger was sent to London in order to assist the Danish envoy who had to negotiate with the German envoy, Busen, by mediation of Palmerston. Krieger stayed in London all through the summer, and only returned to Copenhagen – after a brief excursion to Paris – in September.

¹ F.O. 802/236. General Printed Books, s. 21.

² F.O. 27/799: nr. 302. – 65/345: nr. 188. – 73/225: nr. 22.